

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2020. – Т. 41. – С. 58-72
DOI: 10.31861/mhpi2020.41.58-72

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2020. – Volume. 41. – pp. 58-72
DOI: 10.31861/mhpi2020.41.58-72

УДК 327(477+71):355

© Григорій Перепелиця¹

Особливе партнерство України і Канади в безпековій та оборонній сферах

Характерною рисою української зовнішньої політики в період її становлення було започаткування партнерських відносин України з багатьма країнами. Канада стала першою країною з якою були встановлені відносини «особливого» партнерства. В чому полягає ця «особливість» на відміну від поняття «відмінність»? Очевидно, що ця особливість обумовлюється багатьма подібними трендами в історії розвитку України та Канади, на відміну від відносин з іншими країнами. Особливість українсько-канадських відносин також полягає в тому, що у розвитку їх велику роль відіграє українська діаспора в Канаді.

Дослідження цих особливих українсько-канадських відносин показує, що не зважаючи на зміну урядів і глобальних трансформацій міжнародного середовища, саме Канада була і залишається найбільш надійним і послідовним партнером України в підтримці її державного суверенітету, територіальної цілісності, безпеки, демократії, економічного розвитку і процвітання. Канада для України є певним взірцем соціальної держави, яка проводить виважену миролюбну зовнішню політику, спрямовану на зміцнення як національної так і міжнародної безпеки.

У статті висвітлені основні аспекти імплементації особливого партнерства України і Канади в безпековій та оборонній сфері, проаналізована ґрунтовна договірно-правова база, на якій розвиваються україно-канадські відносини в цій царині. Особлива увага приділена в цій статті питанням, які залишились поза увагою багатьох публікацій на тему україно-канадських відносин. Це проблематика спільних дій України і Канади в сфері міжнародної безпеки та допомога Канади в зміцненні національної безпеки і оборони України в умовах російсько-української війни.

Ключові слова: особливе партнерство, українсько-канадські відносини, Україна, Канада, НАТО, міжнародна безпека і оборона.

Special Partnership Between Ukraine and Canada in Security and Defence Spheres

A characteristic feature of Ukrainian foreign policy during its formation was the founding of partnership relations between Ukraine and many countries. Canada was the first country to establish a “special” partnership. What is this “feature” in contrast to the concept of “difference”? Obviously, this feature is due to many similar trends in the history of the development of Ukraine and Canada, in contrast to relations with other countries. The peculiarity of the Ukrainian-Canadian relations lies in the fact that the Ukrainian diaspora in Canada plays a large role in their development.

A study of these special Ukrainian-Canadian relations shows that despite the change of governments and global transformations of the international environment, Canada was and remains the most reliable and consistent partner of Ukraine in supporting its state sovereignty, territorial integrity, security, democracy, economic development and prosperity. Canada for Ukraine is a certain example of a social state that pursues a balanced peaceful foreign policy aimed at strengthening both national and international security.

The article highlights the main aspects of the implementation of the special partnership between Ukraine and Canada in the field of security and defense, analyzes the solid legal framework on which Ukrainian-Canadian relations are developing in this area. Particular attention is paid in this article to issues that have been ignored by many publications on the topic of Ukrainian-Canadian relations. These are issues of joint actions of Ukraine and Canada in the field of international security and Cana-

¹ Доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Україна. E-mail: pgrigoriy@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-4000-1334>.

da's assistance in strengthening national security and defense of Ukraine in the conditions of the Russian-Ukrainian war.

Keywords: special partnership, Ukrainian-Canadian relations, Ukraine, Canada, NATO, international security and defense.

Вступ

Канада посідає особливе місце в українській зовнішній політиці, адже Україна пов'язана з Канадою багатьма чинниками, які обумовлюють спільність стратегічних інтересів обох країн, насамперед, в гуманітарній, політичній та безпековій сферах. Все це вказує на подібність багатьох трендів, властивих як для розвитку Канади, так і України. Подібність цю можна помітити в історії розвитку двох країн.

Історична спадщина цих країн цікава тим, що обидві країни досить тривалий історичний період перебували у внутрішньо системних асиметричних відносинах імперського типу. Україну і Канаду споріднює їх колоніальне минуле. Канада як країна постала в результаті колонізації території Північної Америки двома конкуруючими європейськими націями: французькою і англосаксонською². В результаті тривалої боротьби за володіння цією територією, Канада опинилась в складі Британської імперії. Канада була колонією Британії, але ця колонія була заселена її ж британськими підданими англосаксонами, які власне репрезентували спільну з метрополією мову, культуру, ментальність і традиції. Іншу частину канадського суспільства склали нащадки французьких колонізаторів, які були представниками іншої нації. В культурному та ментальному сенсі вони не були інкорпоровані в британське середовище³. Вони більшою мірою відчували на собі вади колоніального статусу Канади в порівнянні з англосаксонами, які сприймали владу британської корони в Канаді як свою власну.

До цього часу англомовні громадяни Канади розглядали британську колоніальну спадщину як явище позитивне і прогресивне, явище, яке сформувало міцні історичні корені канадського суспільства. Політична система Канади та зовнішня політика країни до цього часу знаходиться під сильним впливом британських традицій, що проявляється в рисах політичної системи країни, починаючи з державної атрибутики і закінчуючи призначенням генерал – губернатора Канади Британською Королевою. З іншого боку, така єдність породжувала ліберальне відношення метрополії до своєї колонії заселеної її співвітчизниками. Метрополія вважала канадське суспільство своїм. Відмінність полягла тільки в тому, що воно мешкало на території відділеної від Британії Атлантичним океаном.

Британії не було потреби знищувати національну тканину канадського суспільства тому, що вона була єдина з британцями – англосаксонська. В історичній пам'яті англомовного суспільства Канади залишається глибоке уявлення про Велику Британію як про свою далеку історичну та етнічну батьківщину. Таке позитивне сприйняття свого колоніального минулого слугує для Канади могутнім зовнішнім якорем, який дозволяє утримувати їй свою ідентичність та державну незалежність, уникати перспективи бути повністю втягнутою в орбіту інтересів США.

Україна як і Канада теж була колонією двох імперій. Її західна частина свого часу належала до Австро-угорської імперії, східна – до Російської імперії. Як Франція в Канаді так і Австро-Угорщина в Україні володарювали не тривалий час. До того ж Австро-угорська імперія проводила досить ліберальну політику щодо національної культури народів, над якими вона панувала. В таких умовах процес самоусвідомлення нації, відбувався досить швидко і безкровно. В результаті народи, що населяли Центральну Європу перетворились у самодостатні нації.

Населення Західної України знаходячись в таких історичних умовах теж дійшло до самоусвідомлення себе як української нації. Східна частина України, яка увійшла до складу Російської імперії знаходилась в суттєво відмінних від західної частини умовах. Умови ці визначались особливостями імперського розвитку російського суспільства та російської державності. Примат великодержавності над національною самоідентичністю був головною особливістю формування самої російської нації. Така парадигма розвитку Росії склала певне соціальне, вкрай несприятливе підґрунтя для формування української нації, будівництва суверенної держави, і реалізації зовнішньої політики незалежної України.

² Scott W. See (2001), *The History of Canada*, Westport, Connecticut – London, pp. 33-76.

³ *Ibid*, pp. 33-35

Інший важливий чинник, який поєднує інтереси двох країн – українська діаспора в Канаді. Українська громада в Канаді є однією з найбільш потужних, організованих і активних. Підтвердженням цьому є їх помітна роль в політичному та культурному житті Канади. Українці неодноразово обирались мерами Едмонтону і Вінніпега, містах найбільш компактного проживання української громади. Близько 100 українців обирались у провінційні законодавчі органи, майже 30 були членами федерального парламенту, 5 сенаторами, 10 з них призначались міністрами, включно з сучасним міністром закордонних справ Канади Христею Фріланд, а пан Р. Дж. Гнашин був обраний генерал-губернатором Канади. Таке високе представництво в структурах канадської влади не в останню чергу сприяло тому, що Канада 2 грудня 1991 року першою із закордонних держав визнала незалежність України і започаткувала з нею найбільш тісні двосторонні стосунки в порівнянні з іншими країнами Західного світу.

Однією з ключових сфер українсько-канадських відносин стало співробітництво в безпековій та оборонній сфері, адже Канада та Україна зацікавлені в зміцненні як міжнародної так і національної безпеки. Таке співробітництво розвивається як в рамках НАТО, членом якого є Канада, так і на двосторонньому рівні. Його стратегічна важливість підкріплюється ґрунтовною договірною-правовою базою, на якій будуються двосторонні стосунки як в політичній, так і безпековій сфері.

Договірною-правова база особливого партнерства

Основоположним документом, який зафіксував принципи взаємовідносин двох країн стала «Декларація про відносини між Україною та Канадою» підписана Міністром закордонних справ України А.Зленко та Міністром закордонних справ Канади Барбара МакДугал в Оттаві під час візиту української делегації на чолі з Головою Верховної Ради України Л.Кравчуком до Канади 22 вересня 1991 року. В цьому першому для українсько-канадських відносин міжнародному документі зазначено, що сторони враховують історичні зв'язки між народами України і Канади «бажаючи розвивати і поглиблювати контакти на всіх рівнях і заохочувати обміни в галузях політики, науки, техніки, освіти і спорту, а також в інших сферах проголошують, що у визначенні характеру і форми майбутніх відносин між Україною і Канадою вони поважатимуть вільно та демократично висловлений вибір народу України і керуватимуться принципами міжнародного права»⁴.

Подальший розвиток ці основоположні принципи взаємовідносин знайшли в таких документах як „Спільна декларація про особливе партнерство між Україною та Канадою”, підписана у Києві 31 березня 1994 року, а також „Спільна декларація про подальший розвиток відносин особливого партнерства між Україною і Канадою”, підписана у Києві 5 грудня 2001 року. Крім того, розвиток відносин між двома країнами в основних сферах та галузях двостороннього співробітництва регулюється 45 міжурядовими та міжвідомчими документами.

Важливість Спільної декларації про особливе партнерство між Україною та Канадою полягала в тому, що в ній визначались засади особливого партнерства, як більш високого рівня взаємовідносин ніж звичайне співробітництво. В рамках відносин особливого партнерства сторони зобов'язались проводити двосторонні та багатосторонні консультації з найважливіших питань міжнародних відносин, що стосуються інтересів обох Сторін; послідовно створювати і практично реалізовувати ефективну договірною-правову базу для розширення двосторонніх відносин та найсприятливіші умови для прискорення розвитку контактів у всіх відповідних галузях, особливо у галузях політики, економіки, безпеки, науки, культури та охорони навколишнього середовища на основі принципів взаємної вигоди. В Спільній декларації про особливе партнерство були визначені шляхи реалізації принципів особливого партнерства в сфері національної та міжнародної безпеки. Зокрема сторони зобов'язались:

- співпрацювати в галузі превентивної дипломатії в рамках діяльності Організації Об'єднаних Націй, Ради з безпеки і співробітництва в Європі та її Форуму, співробітництва з питань безпеки, а також у рамках програми НАТО «Партнерство заради миру»;

- підтримувати міжнародні зусилля, спрямовані на припинення гонки озброєнь і досягнення ядерного роззброєння України під ефективним міжнародним наглядом і контролем;

⁴ Декларація про відносини (1991), Декларація про відносини між Україною і Канадою, 22 вересня 1991 р., available at : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_028, (accessed 02.02.2020).

- утримуватись (без застереження стосовно їх договірних зобов'язань) від надання допомоги третій стороні, що бере участь у конфлікті з іншою Стороною – учасницею цієї Декларації;
- підтримувати надання Україні гарантій забезпечення її національної безпеки, які мають бути надані ядерними державами у формі багатостороннього документа і набути чинності після приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї як без'ядерної держави;
- розглядати процес регіонального співробітництва як гарантію стабільності в Європі без сфер впливу і виступати за збереження і поглиблення рівноправного співробітництва з усіма країнами регіону, що відповідає принципам і положенням Статуту Організації Об'єднаних Націй та Хельсінкського Заключного акту;
- визнавати позитивну міжнародну функцію, яку вони виконують через свою участь в силах ООН по підтриманню миру та місіях превентивної дипломатії НБСЄ, продовжувати співробітничати в посиленні ефективності їх заходів у цій галузі;
- розвивати співробітництво в галузі захисту і поліпшення стану навколишнього природного середовища, запобігання транскордонним забрудненням, зменшенню і ліквідації наслідків промислових аварій та стихійних лих;
- продовжувати співробітництво в подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи та в поліпшенні рівня безпеки ядерних реакторів в Україні з метою недопущення подібних аварій у майбутньому⁵.

Таким чином в Декларації були визначені чотири ключові напрямки взаємовідносин між Україною та Канадою в рамках особливого партнерства з найбільш актуальних проблем міжнародної та національної безпеки, характерних для першого десятиліття після закінчення холодної війни. Це насамперед: підтримання пост-біполярного миру та стабільності в Європі без поділу на сфери впливу, скорочення звичайних і ядерних озброєнь та досягнення ядерного роззброєння України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та поліпшення рівня безпеки ядерних реакторів в Україні, захист і покращення стану навколишнього природного середовища. Слід зазначити, що ці чотири напрямки послідовно втілюються обома країнами до цього часу.

Початок ХХІ століття позначився новими викликами глобальній та регіональній безпеці, головним серед яких став міжнародний тероризм, як одна із форм глобального асиметричного конфлікту. Іншими викликами залишалась нестабільність спровокована локальними і регіональними конфліктами та антигуманний характер застосування окремих видів озброєнь. Це викликало потребу в модифікації співпраці України та Канади в рамках особливого партнерства. Відповіддю на цю потребу стала «Спільна декларація про подальший розвиток відносин особливого партнерства між Україною і Канадою».

В цій модифікованій Декларації сторони визначили основні заходи по протидії новим викликам міжнародній безпеці. Серед них: започаткування регулярних консультацій з питань міжнародної безпеки між Міністерством закордонних справ України і Департаментом закордонних справ та міжнародної торгівлі Канади; імплементація у повному обсязі 12 конвенцій та протоколів ООН, що регулюють питання боротьби з тероризмом, та посилення координації зусиль на двосторонньому та багатосторонньому рівнях стосовно ініціатив, спрямованих на боротьбу з міжнародним тероризмом, який тісно пов'язаний міжнародною організованою злочинністю, незаконним обігом наркотиків, відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом, незаконною торгівлею зброєю і переміщенням ядерних, хімічних, біологічних та інших потенційно небезпечних матеріалів.

Щодо ліквідації окремих видів озброєння дія яких носить антигуманний характер, сторони зобов'язались продовжувати активне співробітництво в імплементації зобов'язань за Оттавською конвенцією, Рамковою Домовленістю між Урядом Канади та Кабінетом міністрів України щодо знищення протипіхотних мін в Україні та Меморандуму про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з матеріально-технічного забезпечення і працювати в напрямку якнайшвидшої ратифікації Оттавської конвенції.

Співробітництво у сфері миротворчої діяльності та превентивної дипломатії в рамках Організації Об'єднаних Націй, Організації з безпеки та співробітництва в Європі, а також в рамках

⁵ Спільна Декларація (1994), Спільна Декларація про особливе партнерство між Україною та Канадою, 31 березня 1994 р., available at : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_002#Text (accessed 23.02.2020).

Хартії про особливе партнерство між Україною і НАТО та програми “Партнерство заради миру” також залишилось провідним напрямком особливого партнерства між Україною і Канадою⁶.

Велике значення для розвитку українсько-канадських відносин у наступні роки мав також перший державний візит до Канади Президента України Леоніда Кучми 23-27 жовтня 1994 року, у ході якого була підписана „Угода про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою”. Стаття 12. цієї Угоди визначає спільні заходи у військовій галузі. Зокрема, вона передбачає регулярні обміни досвідом та інформацією про військові доктрини України і Канади та інші питання, що становитимуть інтерес для військових, на основі окремих угод та домовленостей, які будуть укладені між ними⁷.

Помаранчева революція визначила нову якість українсько-канадських відносин у сфері безпеки, обумовлену курсом України на членство в НАТО до якого належить Канада. В цьому контексті Канада взяла на себе роль промоутера євроатлантичної інтеграції України та її адвоката в НАТО. Особливо важливою виявилась підтримка Канади в самі складні періоди, коли Україні на Бухарестському саміті НАТО (2008) було відмовлено в Плані дій щодо членства в Альянсі. Зокрема, під час цього Бухарестського саміту НАТО Прем'єр-міністр Канади С.Гарпер заявив, що своїми діями як всередині країни, так і за кордоном Україна довела, що вона поділяє цінності НАТО. Він також запевнив, що Канада робитиме все для реалізації прагнень України досягти більшої свободи, демократії та добробуту, у той час коли вона продовжуватиме робити прогрес у просуванні демократичних реформ та досягненні відкритості економіки. Напередодні саміту Канада стала одним із співавторів листа-звернення ряду країн НАТО до своїх партнерів із закликом підтримати приєднання України до Плану дій щодо членства в НАТО⁸.

Коли ж Україні та Грузії на цьому саміті було відмовлено в Плані дій щодо членства в НАТО, українська та канадська сторони підписали в Нью-Йорку у 2009 році надзвичайно важливий документ з підтримки євроатлантичного курсу України, спрямованого на набуття її членства в НАТО, під назвою «Пріоритети українсько-канадських відносин (Дорожня карта)». Основний зміст цього документу стосується участі України та Канади у зміцненні євроатлантичної безпеки та співробітництва обох країн в оборонній сфері. Зокрема, в розділі «Євроатлантична безпека» дається висока оцінка послідовній підтримці Канадою євроатлантичних прагнень України. «Канада підтримує бажання України приєднатися до НАТО і працюватиме з Україною та союзниками по НАТО щоб втілити ці прагнення в життя. Україна та Канада вітають підтверджене на саміті НАТО у Стразбурзі/Келі положення про те, що Україна буде членом НАТО. Україна та Канада мають намір тісно співпрацювати в рамках реалізації Річних національних програм щодо набуття Україною членства в НАТО»⁹.

Україна і Канада підтримують доповнення Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО, які б відображали центральну роль Комісії Україна-НАТО у контролі над розпочатим у Бухаресті процесом поглиблення політичного діалогу між Україною та НАТО, а також підтримці зусиль України у просуванні політичних, економічних та оборонних реформ на шляху до членства в НАТО. Україна в цьому документі підтверджує свій рішучий намір проводити ефективну інформаційно-роз'яснювальну кампанію з метою підвищення обізнаності про співпрацю України з НАТО та мандат НАТО і очікує на підтримку таких зусиль з боку Канади. Канада вітатиме збільшення зусиль з проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з цих питань. Свої зобов'язання в цьому контексті Канада реалізує як контактна країна у відносинах між Україною і НАТО, яка підтримує діяльність Альянсу в галузі партнерства та публічної дипломатії

⁶ Спільна Декларація (2001), *Спільна Декларація про подальший розвиток відносин особливого партнерства між Україною і Канадою*, 5 грудня 2001 р., available at : <http://www.infoukes.com/ukremb/jointdeclaration.shtml> (accessed 23.02.2020).

⁷ Угода (1995), *Угода про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою (Угоду ратифіковано Законом N 66/95-ВР від 15.02.95 р.)*, available at : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_001 (accessed 23.02.2020).

⁸ *Міжнародно-правові аспекти співробітництва України та Канади на сучасному етапі* (2014), available at : https://otherreferats.allbest.ru/international/00403324_0.html (accessed 28.04.2014).

⁹ *Пріоритети (2009), Пріоритети українсько-канадських відносин (Дорожня карта), 24 вересня 2009р.*, Нью-Йорк, available at : https://www.canadainternational.gc.ca/ukraine/bilateral_relations_bilaterales/canada_ukraine.aspx?lang=ukr (accessed 24.09.2009).

в країнах-партнерах. Такого статусу вона набула у 2019 році. Україна і Канада відзначають важливість ефективного впровадження Річної національної програми України як важливого засобу для набуття членства в НАТО.

В Пріоритетах українсько-канадських відносин, Україна та Канада зобов'язались продовжувати свою співпрацю в міжнародних миротворчих операціях. Канада вітає внесок України у справу безпеки та особливо відзначає направлення Україною військового персоналу до складу Міжнародних сил сприяння безпеці в Афганістані. В підсумковій частині цього документу Україна та Канада зобов'язались і надалі захищати спільні цінності євроатлантичної спільноти, зміцнюватимуть мир та безпеку в регіоні і світі.

Що стосується співробітництва двох країн в оборонній сфері, то воно також в основному було підпорядковано участі в міжнародних миротворчих операціях під проводом НАТО. Відповідно до Пріоритетів українсько-канадських відносин, Україна та Канада продовжуватимуть роботу з метою укладення домовленостей щодо співпраці в галузі транспортної авіації. Україна та Канада підтверджують їхнє прагнення продовжувати практику проведення військово-політичних консультацій. Україна вітає залучення Канади до використання Міжнародного миротворчого центру на Яворівському загальновійськовому полігоні в Україні та цінує активне залучення Канади до реформування Збройних Сил України (ЗСУ), зокрема шляхом реалізації Програми допомоги у військовій освіті (МТАР) і вітатиме залучення Канади до забезпечення функціонування Центру підготовки офіцерів для багатонаціональних штабів Національної академії оборони України¹⁰.

В сфері міжнародної безпеки Україна та Канада зобов'язалися продовжувати ті чотири напрямки розвитку партнерства, які були закладені в попередніх деклараціях про особливе партнерство. Так, Україна та Канада погодилися і надалі співпрацювати на двосторонньому та багатосторонньому рівнях у справі протидії міжнародному тероризму та його фінансуванню, а також міжнародній організованій злочинності, включаючи торгівлю людьми, піратство, незаконний обіг зброї та наркотиків і корупцію.

В плані нерозповсюдження ядерної зброї Україна та Канада продовжуватимуть протидіяти незаконному розповсюдженню матеріалів та технологій, що можуть використовуватись в цілях створення зброї масового знищення, шляхом дотримання міжнародних стандартів нерозповсюдження та ефективного застосування і посилення експортного контролю. З цією метою вони також продовжать активну співпрацю в рамках режимів експортного контролю та відповідних міжнародних форумів.

Також обидві країни продовжать плідну співпрацю в рамках ініціативи групи G-8 „Глобальне партнерство проти розповсюдження зброї та матеріалів масового знищення” з метою надання реального внеску у справу попередження розповсюдження зброї та матеріалів які можуть бути використані для виготовлення зброї масового знищення. Канада підтвердила в цьому документі свої зобов'язання щодо подальшої співпраці з питань ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та перетворення об'єкта «Укриття» на місце, що є безпечним для людей та навколишнього середовища.

Україна і Канада підтверджують співпрацю з імплементації існуючих міжнародних домовленостей у сфері контролю над озброєннями. Обидві країни шукатимуть можливості для взаємного обміну інформацією щодо відповідної політики та практики¹¹. Для Канади суверенна та незалежна Україна залишається важливим контрибутиром у регіональну та євроатлантичну безпеку. Канада поновлює свою беззастережну підтримку територіальній цілісності України. Дотримуючись духу і букви Спільної декларації про особливе партнерство під час загострення кримської кризи у 1994 році міністр закордонних справ Канади Андре Уеллета направив українському зовнішньополітичному відомству офіційного листа, в якому від імені уряду Канади висловлювалася підтримка незалежності України, її суверенітету і територіальної цілісності. Уряд Канади, наголошувалося в листі, неодноразово підкреслював свою прихильність до України: «стабільна і безпечна Україна є суттєвою складовою частиною європейської стабільності і

¹⁰ Пріоритети (2009), Вказ. пр.

¹¹ Там само.

ключовим фактором світової безпеки»¹². Якою мірою вдалося імплементувати зазначені зобов'язання та напрямки співпраці двох країн в окресленій договірно-правовій базі?

Спільний внесок України і Канади у зміцнення міжнародної безпеки

«Особливе партнерство» між Україною та Канадою у зміцненні міжнародної безпеки в основному здійснюється в рамках програми НАТО «Партнерство заради миру». Поза тим, обома сторонами було домовлено і про співпрацю в галузі превентивної дипломатії в рамках діяльності ООН. Канада надзвичайно зацікавлена в збереженні існуючого світового порядку та підтриманні міжнародної стабільності, адже це створює можливості для вільної торгівлі, розвитку і збільшення добробуту в багатьох регіонах світу. Проте, сьогодні цей порядок підірваний російською військовою агресією проти України та гібридною війною Росії проти Заходу, спрямованою на руйнацію ліберальних цінностей. Канада явно стурбована руйнацією такого ліберального порядку і тому має намір рішуче відстоювати існуючий міжнародний порядок та право, й захищатиме права людини «в Канаді і за кордоном». Зокрема, аналізу таких викликів була присвячена промова міністра закордонних справ Канади Христі Фріланд у канадському парламенті 6 червня 2017 року, яка невдовзі отримала назву «нове бачення канадської зовнішньої політики».

«Можливості самої Канади протистояти цьому обмежені. Це потребує співпраці країн-однодумців ("like-minded countries")», – зазначила Фріланд. Вона також наголосила на необхідності нарощення військових можливостей Канади, адже дипломатія і «м'яка сила» часом потребують відповідної силової підтримки. Звісно, Канада, як країна "middle power" («країна, котра не є супердержавою, але має істотний вплив і вагу у міжнародних відносинах»), зацікавлена в міжнародному порядку, що базується на праві та принципі непорушності кордонів. Саме тому, як вважає Фріланд, світ підтримав Україну, адже її кордони, як і кордони в Європі взагалі, було порушено вперше з часів Другої світової війни¹³. Отже, Канада має намір відігравати провідну участь у формуванні міжнародного порядку XXI століття.

Очевидно, що одним із ключових напрямків зовнішньої політики Канади у зміцненні міжнародного миру та безпеки є її участь у врегулюванні конфліктів та операціях із підтримання миру. Невипадково тому, одним з провідних елементів двосторонньої співпраці в безпековій сфері є участь України у канадській Програмі допомоги у військовій освіті (Military Training Assistance Program, МТАР), до якої Україна приєдналася у 1993 році, і метою якої є мовна та професійна підготовка фахівців для участі у миротворчих операціях. Канадською стороною забезпечено навчання 899 українських військових. За цим показником Україна є другою серед країн, представники яких беруть участь у згаданій програмі¹⁴.

Принципи, механізми та форми співпраці в сфері миротворчості викладені в Декларації щодо миротворчої діяльності, підписаної українською та канадською сторонами 6 березня 1997 року. Канада також підтримує Спільну робочу групу Україна-НАТО з питань оборонної реформи шляхом підготовки українських військових та цивільних працівників до участі в миротворчих операціях.

Канада допомагає Україні в посередництві при врегулюванні конфліктів, обізнаності з мінними ризиками, обстеженнях та очищенні території від мін, моніторингу прав людини. Для вирішення найбільш нагальних проблем щодо стабілізації ситуації в Україні Канада підтримує низку ініціатив через Програму операцій з миру та стабілізації (PSOP). З березня 2015 року Канада направила канадських цивільних поліцейських в Україну через Канадську поліцейську домовленість (CPA). CPA підтримує реформу поліції України через розгортання поліції в дві місії: двосторонню місію Канада-Україна та Консультативну місію Європейського Союзу з питань реформування цивільної безпеки. Канадські поліцейські в Україні надають стратегічні поради та проводять навчання зі своїми українськими колегами. Ці поради та тренінг охоплюють

¹² Конон Н.С., Скребнева А.В. (2016), *Українсько-канадські відносини: сучасний стан та перспективи розвитку*, «Грані», No 2 (130), с. 28.

¹³ Белокос Олег. *Україна—Канада: особливе партнерство у динамічному світі*, «Дзеркало тижня», 30.06.2017, №25, available at : https://dt.ua/international/ukrayina-kanada-osoblive-partnerstvo-u-dinamichnomu-sviti-247133_.html (accessed 23.02.2020).

¹⁴ *Міжнародно-правові аспекти співробітництва України та Канади ...* (2014), Вказ. пр.

такі теми, як поліція безпеки, кримінальне розслідування та запобігання гендерному насильству і реагування на нього¹⁵.

З 2016 року Проект сприяння навчанню поліції (РТАР), який фінансується PSOP, підтримує навчання та реформування Національної поліції України. Канадська поліцейська організація та Канадська програма миротворчих і стабілізаційних операцій підтримують зусилля України щодо реформування поліції шляхом розбудови потенціалу та ефективності українських поліцейських служб. Для вирішення найбільш нагальних вимог щодо стабілізації в Україні Канада підтримує низку ініціатив через Програму операцій з миру та стабілізації (PSOP). Для цього Канада внесла понад 74 мільйони доларів на підтримку цього стабілізаційного та безпекового сектору.

Ці зусилля є доповненням до постійної роботи щодо проведення виборів та моніторингу припинення вогню на лінії розмежування сил на Донбасі. РТАР сприяв створенню Департаменту патрульної поліції в Національній поліції України як повністю професійного та демократичного поліцейського закладу. РТАР також надав пряму підтримку у створенні першої в Україні академії з підготовки поліцейських на національному рівні, а також у створенні у 2018 році Української асоціації жінок у правоохоронних органах¹⁶.

Іншим важливим спільним кроком в зміцненні міжнародної безпеки стало приєднання України до Оттавської конвенції про заборону застосування, накопичення запасів, виробництво і передачу протипіхотних мін та про їх знищення, яка набрала чинності 1 березня 1999 року. На час підписання угоди Україна володіла п'ятим найбільшим арсеналом протипіхотних мін у світі (після Китаю, Російської Федерації, США та Пакистану), що дістався їй у спадок від Радянського Союзу і налічував 6 млн мін типу ПФН.

На виконання вимог цієї конвенції, в ході офіційного візиту в Україну Прем'єр-міністра Канади Ж.Кретьєна 27-28 січня 1999 року, Міністр закордонних справ України Б.Тарасюк та Міністр міжнародної торгівлі Канади С.Маркі підписали міжурядовий Меморандум, який передбачав співробітництво у ліквідації складованих запасів протипіхотних мін, які знаходились на зберіганні у Збройних Силах України і заборонені Оттавською Конвенцією. У розвиток домовленостей, досягнутих в рамках цього Меморандуму, сторони висловили готовність укласти рамкову Угоду, яка регулюватиме надання Урядом Канади та іншими країнами-донорами фінансової і матеріально-технічної допомоги, а також План поетапного знешкодження протипіхотних мін в Україні¹⁷. Завдяки такій допомозі 23 травня 2003 року на Донеччині, у результаті виконання рамкової домовленості між Кабінетом Міністрів України і урядом Канади про ліквідацію протипіхотних мін в Україні, було ліквідовано останню міну.

Важливим стратегічним напрямком в розвитку особливого партнерства між Україною і Канадою зафіксованого в договірно-правовій базі про його заснування є підтримання режиму нерозповсюдження ядерної зброї та протидія незаконному розповсюдженню матеріалів і технологій, що можуть використовуватись в цілях створення зброї масового знищення. З моменту приєднання України до Ініціативи *Глобальне партнерство проти розповсюдження зброї масового знищення та матеріалів для її виготовлення* у 2004 році, Канада також надає допомогу в облаштуванні державного кордону нашої держави з метою запобігання протизаконному обігу ядерних матеріалів. Зокрема, 22 січня 2009 року Уряд Канади прийняв рішення щодо виділення додаткових 4 млн. дол. на встановлення обладнання з виявлення матеріалів радіоактивного випромінювання на ключових пунктах перетину кордону України.

Крім того, 28 березня 2009 року Міністр закордонних справ Канади Л.Кеннон оголосив про рішення його країни виділити для Фонду ядерної безпеки Міжнародного Агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) 4 млн. дол. для збільшення ядерної безпеки в країнах колишнього Радянського Союзу, зокрема Україні, в рамках зазначеної вище Ініціативи. Заходи в рамках проекту

¹⁵ *Canada's engagement in Ukraine* (2020), Government of Canada, 14.02.2020, available at : <https://www.international.gc.ca/world-monde/country-pays/ukraine/relations.aspx?lang=eng>, (accessed 22.02.2020).

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Embassy of Ukraine Press Release (1999), *Про підсумки офіційного візиту в Україну Прем'єр-міністра Канади Ж. Кретьєна*, 02.02.1999, available at : <http://www.infoukes.com/ukremb/pr990202u.shtml>, (accessed 22.02.2020).

включали забезпечення обладнанням та підготовку персоналу, зокрема прикордонних установ, для попередження незаконного обігу небезпечних ядерних та інших радіоактивних матеріалів¹⁸.

Канада активно сприяє консолідації зусиль міжнародного співтовариства, спрямованих на вирішення проблем, пов'язаних з ліквідацією наслідків аварії та закриттям Чорнобильської АЕС. Загальний розмір внеску Канади у реалізацію проектів з подолання наслідків Чорнобильської катастрофи становить 75 млн. кан. дол.¹⁹. 23-25 жовтня 1996 року відбувся офіційний візит в Україну міністра закордонних справ Канади Л. Лойда Екворсі, який запропонував ряд програм фінансової допомоги, спрямованих на підвищення рівня ядерної безпеки²⁰.

Розвиток співробітництва в галузі захисту і поліпшення стану навколишнього природного середовища також входить до основних напрямків відносин особливого партнерства, що зафіксовано у відповідних деклараціях. Договірно-правову базу в імплементації цього напрямку складає низка міждержавних документів. Серед них: Адміністративна домовленість між Міністерством охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України і Контрольною радою з атомної енергії Канади згідно з Угодою між Урядом України та Урядом Канади про співробітництво у мирному використанні ядерної енергії, яка набула чинності 14 січня 1999 року та Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво між Міністерством України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи і Міністерством природних ресурсів Канади, який був підписаний 28 лютого 1999 року.

Останній документ передбачає розвиток співробітництва, предметом якого є: географічні та/або земельні інформаційні системи (ГІС/ЗІС) та їх забезпечення; топографічне, аеронавігаційне та тематичне картографування; кадастрові та/або геодезичні зйомки та пов'язані з ними послуги; дистанційне зондування Землі, методологія та технологічні процеси; інші сфери взаємних інтересів, за визначенням Сторін. Згідно з цим Меморандумом співробітництво може набувати таких форм: обмін вченими та інформацією; навчання та практична підготовка фахівців; організація та забезпечення технічних семінарів та зустрічей; взаємодія та координація робіт з відповідними виробничими, науковими, професійними та іншими організаціями; підтримка співробітництва в геоматиці між відповідними виробничими та науковими підрозділами в обох країнах; інші форми співробітництва, які визначатимуться Сторонами²¹.

Окремим важливим документом в сфері захисту навколишнього середовища в процесі ядерного роззброєння України можна вважати Меморандум про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством навколишнього середовища Канади щодо Проекту з оцінки екологічного стану та рекультивациі місць колишнього розташування міжконтинентальних балістичних ракет (МБР), який був підписаний українською та канадською сторонами 6 лютого 1996 року. Метою підписання цього документу було забезпечення сприяння Україні у екологічно надійному відновленні місць колишнього розташування МБР. Згідно з ним, Канадська Сторона надала Українській Стороні безоплатну допомогу у вигляді технічного і професійного обладнання та приладдя, технологій та відповідної підготовки персоналу на суму в 5,2 млн канадських доларів згідно з положеннями цього Меморандуму²².

Реагуючи на виклики глобальній екологічній безпеці спровоковані змінами клімату, Уряд Канади через Канадське агентство міжнародного розвитку (КАМР) надав фінансову допомогу для виконання канадсько-української програми екологічного співробітництва (КУПЕС) у 1999 – 2002 рр. Ця Програма ґрунтується на положеннях Меморандуму між Урядом України та Урядом Канади про співробітництво з питань зміни клімату, включаючи проекти, що впроваджуються на виконання статті 6. Кіотського протоколу і проводяться спільно, підписаного 28 січня 1999 року. КУПЕС здійснювався під керівництвом Інституту державного управління Канади.

¹⁸ *Міжнародно-правові аспекти співробітництва України та Канади ...* (2014), Вказ. пр.

¹⁹ Там само.

²⁰ Там само.

²¹ *Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво* (1999), *Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво між Міністерством України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Міністерством природних ресурсів Канади, 28 лютого 1999р.*, available at : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_034 (accessed 23.02.2020).

²² Там само.

Метою Програми була підтримка і сприяння процесу переходу України до ринкової економіки шляхом поліпшення діяльності з охорони навколишнього природного середовища. Програма спрямована на підсилення потенціалу в Україні у вирішенні питань, пов'язаних із зміною клімату. Діяльність за Програмою включає такі основні напрямки: допомога у розробці Національної системи інвентаризації викидів парникових газів в Україні; допомога у розробці адміністративної та управлінської структури з питань зміни клімату в Україні; допомога у розробці адміністративних та законодавчих норм для реалізації проектів спільного впровадження і визначення галузей та окремих підприємств української промисловості, які можуть представляти особливий інтерес для канадських компаній щодо розробки та реалізації проектів спільного впровадження.

Цілі програми включають: посилення можливостей України щодо виконання вимог Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї; допомогу у розробці управлінської структури з питань зміни клімату в Україні; сприяння створенню ефективної організаційної інфраструктури для підтримки розвитку ініціатив із реалізації запровадження «гнучкого механізму спільного впровадження відповідно до Кіотського протоколу; сприяння реалізації канадсько-українських проектів спільного впровадження, спрямованих на зменшення викидів парникових газів; розвиток довготривалих контактів між установами приватного та державного секторів економіки Канади та України, які працюють у сферах охорони довкілля і енергетики та координація діяльності з іншими країнами, а також міжнародними агенціями, які беруть участь у діяльності, пов'язаній з екологією та зміною клімату. Діяльність за Програмою спрямовує Спільний Українсько – Канадський Комітет Управління Програмою (КУП). Проекти в рамках Програми виконуються українськими установами, організаціями та спеціалістами²³.

Внесок Канади в зміцнення національної безпеки та оборони України в умовах російсько-української війни

Відносини Канади і України у військовій сфері до 2014 року регулювались Угодою між Урядом України і Урядом Канади про військові відносини, підписаною ще 24 жовтня 1994 року. Ця Угода стосувалась в основному розробки та виконання щорічної Програми двостороннього військового співробітництва²⁴. Тематика цього військового співробітництва спрямована на підтримку цілей України щодо більшої євроатлантичної інтеграції, операцій з підтримання миру та стабілізації, реформи в силових структурах України.

З початком російської воєнної агресії проти України, Канада засудила незаконну анексію Криму та окупацію Росією частини Донбасу. Більше того, вона очолила міжнародну підтримку державному суверенітету і територіальній цілісності України. У координації з партнерами та союзниками Канада ввела санкції проти сотень російських та українських фізичних та юридичних осіб. Відповідно і характер особливого партнерства між двома країнами змістився з безпекової в оборонну сферу. Пріоритетними напрямками в цій сфері стали: допомога в проведенні глибоких структурних реформ в оборонній сфері та Збройних Силах України відповідно до стандартів НАТО, посилення боєздатності Збройних Сил України, оборонно-промислова кооперація, надання озброєнь і військового обладнання та інших видів матеріально-технічного і логістичного забезпечення.

Проте, зміна характеру військового співробітництва на оборонне потребувала оновлення відповідної юридичної бази. Результативним в цьому плані був візит прем'єр-міністра Канади в Україну Джастіна Трюдо 11-12 липня 2016 року. За його наслідками 4 квітня 2017 року була підписана Домовленість про оборонне співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Канади і Збройними силами Канади.

Метою цієї Домовленості є співробітництво у таких сферах: оборонні дослідження, розробка і виробництво військової техніки та обладнання; матеріальне забезпечення оборонної галузі; оборонна логістика; оборонна політика і політика безпеки; військова освіта та підготовка кадрів; будь-які інші питання у галузі оборони, що можуть бути взаємно вирішені Учасниками.

²³ *Україна та Канада: міжнародні стосунки* (2011), «Освіта. ua», 9.05.2011, available at : <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19265/> (accessed 23.02.2020).

²⁴ *Угода (1994), Угода між Урядом України і Урядом Канади про військові відносини, 24 жовтня 1994 р.*, available at : https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_040 (accessed 23.02.2020).

Взаємодія між учасниками цієї Домовленості може включати, але не обмежується такими заходами як: зустрічі уповноважених цивільних або військових посадових осіб; зустрічі наукових експертів; навчальні заходи та тренування; конференції, практикуми та семінари²⁵.

Із зазначених заходів, за переконанням міністра оборони Канади Гарджита Саджана, Україні потрібно провести глибокі структурні реформи та розробити чітку оборонну політику, перш ніж говорити про закупівлю та оволодіння складною західною та канадською військовою технікою, вважає міністр оборони Канади Гарджит Саджан. Тому перш ніж Україна та Канада зможуть продовжити поглиблення оборонного співробітництва, Україні потрібно розібратися, якої саме військової допомоги вона хоче. Замість того, щоб зосереджуватись на негайних потребах в обладнанні, українському уряду потрібно вкласти свої зусилля у розбудову оборонних установ, сказав він. «Я був там і бачив пожертвування обладнанням іншими країнами, але воно продовжує залишатися у морських контейнерах», – сказав Саджан. «Якщо ви їдете і маєте певні компоненти цього і того, це насправді не дуже добре працює. Те, що ми намагаємось робити, поки ми там, допомагає їм скласти відповідний план»²⁶. Розмістивши Україну у своєму списку країн, яким дозволено купувати канадську військову техніку та зброю, та підписавши угоду про оборонну співпрацю з Києвом, Оттава вже створила юридичну базу для можливих продажів зброї чи передачі оборонних технологій, заявив Саджан²⁷.

Після розпаду Радянського Союзу Україна успадкувала величезний військово-промисловий комплекс, здатний виробляти все – від танків та бронетехніки до літальних апаратів та балістичних ракет. За даними Стокгольмського міжнародного інституту досліджень миру, в 2018 році Україна посіла 12-те місце в світі експортера зброї – значно випереджаючи Канаду, яка посіла 23-є місце. Але не маючи стійких інвестицій у наукові дослідження та розробки, оборонна промисловість України відстала як від західних країн, так і від російського військово-промислового комплексу, з яким вона була тісно переплетена до кризи 2014 року та російської військової інтервенції на сході України.

«Російські військові модернізувались та реформувались, особливо за останні десять років, досить прискіпливо і плідно», – зазначив Майкл Карпентер, директор Центру дипломатії та глобальної взаємодії Пенна Байдена і колишній високопосадовець Пентагону відповідальний за Росію, Україну та Євразію. Для того, щоб захистити себе, Україні потрібні можливості, які можуть відповідати новій сучасній російській зброї. «Для деяких типів військової техніки, як, наприклад, протитанкова зброя, системи ППО, їм (Україні- авт.) дійсно потрібно придбати або отримати ці системи у західних партнерів», сказав Майкл Карпентер²⁸.

Співробітництво в сфері оборони з Канадою може надати колись занедбаному українському оборонному виробництву доступ до найсучасніших канадських та західних технологій – зокрема, комунікаційних технологій та електроніки, обладнання для нічного бачення, точних керування боєприпасів і систем виявлення та ідентифікації цілей. Але намаганням західних компаній інвестувати в Україну заважає місцевий бізнес-клімат, який переповнений корупцією, і непрозора оборонна промисловість в якій домінує гігантська квазідержавна компанія «Укроборонпром», яка складається з понад 130 окремих підприємств де працює понад 80 000 людей²⁹.

Це було основною перешкодою для створення західних оборонних компаній в Україні. Від так: доти, доки «Укроборонпром» не буде ретельно реформований, шансів на значні західні інвестиції в українську оборонну промисловість мало. Наразі лише кілька західних виробників озброєнь малого та середнього бізнесу виявили зацікавленість інвестувати в оборонну промисловість України. Одна з них, Colt Canada – виробник озброєння що знаходиться в провінції Онтаріо та дочірня компанія США, що належить США Colt's Manufacturing LLC – постачає канад-

²⁵ Домовленість про оборонне співробітництво (2017), Домовленість про оборонне співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Канади і Збройними Силами Канади, Звітня 2017 р., available at : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_053-17, (accessed 23.02.2020)

²⁶ Sevunts Levon (2019), *Defence policy first, weapons later, Canada tells Ukraine*. “SBC. Canada”, 13.07.2019, available at : <https://www.cbc.ca/news/politics/ukraine-canada-russia-defence-weapons-sales-1.5210632>, (accessed 20.02.2020).

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

ським військовим та кільком поліцейським силам стрілецьку зброю (штурмові гвинтівки, кулемети та карабіни); це одна з компаній, яка серйозно дивиться на інвестиції в Україну.

Алекс Пейн, віце-президент програм у Colt Canada, заявив, що компанія веде переговори з українськими чиновниками вже майже два роки. «Кінцевою метою на даний момент є співпраця з українським урядом для того, щоб підтримати створення центру стрілецької зброї», – сказав Пейн. «Їхній заклад стане автономним для них. Це кінцева мета. Вони володітимуть ним, вони будуть ним керувати»³⁰.

З початку війни на Донбасі Канада регулярно передавала Україні супутникові знімки, які дозволяли ЗСУ краще розуміти ситуацію на фронті та планувати свої дії. Однак, весною 2015 року Канада припинила це робити. Ліберальний уряд Канади майже одразу скасував передачу Україні зображень супутникової розвідки системи RADARSAT-2 й припинив надсилати нелетальну військову допомогу. Навіть, якщо називати цей крок «плановим завершенням після виконання поставлених завдань», як стверджує міністр оборони Харджит Саджан, це не змінює суті: товари військового призначення з Канади до України більше не надходять³¹. На переконання на той час тіньового міністра оборони Канади Джеймса Безана, пов'язана із цим економія бюджетних коштів не співставна із користю інформації. «Припинення співпраці у цьому питанні було викликано необхідністю скорочення бюджету, але надання цих фотографій коштувало не більше 3 млн дол. на рік, що є нікчемно малою сумою, враховуючи цінність інформації, яку отримували ЗСУ», – зазначив тіньовий міністр³².

Але понад тим, вже в кінці 2017 року Канада прийняла рішення надати Україні право на імпорт летальної зброї. 13 грудня уряд Канади вніс Україну у загальний список з 39 держав, куди може постачатися вогнепальне озброєння. У ньому країни-члени НАТО, Австралія, Ботсвана, Чилі та інші. У повідомленні уряду сказано: «Громадяни Канади можуть подавати заявки на отримання дозволу на експорт автоматичної вогнепальної зброї в Україну, які будуть окремо розглядатися канадською владою на відповідність оборонній та зовнішній політиці країни». Мета такого рішення – розвиток взаємин двох країн і канадського експорту в Україну.

На початку ж 2018 року міністерство закордонних справ Канади повідомило про виділення Україні фінансової допомоги у розмірі 4,6 млн доларів США. Ці гроші підуть на розвиток ЗСУ: закупівлю обладнання і надання медичної допомоги військовим та їх навчання. Глава канадського МЗС Христия Фріланд пояснила це рішення підтримкою України в її праві на відновлення суверенітету: «Канада беззастережно підтримує народ України. Ми будемо продовжувати чинити тиск, в тому числі за допомогою економічних санкцій, поки Росія не виконає свої зобов'язання за міжнародним правом, і буде дотримуватися суверенітету України». У той же час Фріланд додала, що Канада не визнає «незаконне проведення виборів президента РФ на анексованій українській території», і звернулася до Москви з вимогою звільнити всіх українських політ'язнів Росії, включаючи кінорежисера Олега Сенцова. Восени 2017 року Канада офіційно висловлювалася за запровадження миротворчої місії ООН на Донбасі. За словами Христі Фріланд, будь-які миротворчі ініціативи на території України повинні відповідати захисту цілісності та суверенітету держави. Канада вела прямі переговори про місію «блакитних шоломів» для України на рівні Німеччини, США і ООН³³.

У вересні 2015 року Збройні Сили Канади (CAF) розпочали операцію UNIFIER в Україні з військової підготовки та розбудови її оборонного потенціалу. В даний час Канада розміщує в Україні приблизно 200 співробітників CAF в рамках операції UNIFIER, яка була продовжена до 31 березня 2022 року. З моменту початку місії CAF підготували понад 12500 членів силових структур України. Канада також призначила вищого представника до Консультативної ради з питань оборонної реформи в Україні. Цей представник надає стратегічні поради щодо оборон-

³⁰ Sevunts Levon (2019), Op. cit.

³¹ Наливайко Максим (2017), Україна-Канада: що змінилося за два роки Трюдо? УКРІНФОРМ, 27.10.2017, available at : <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2331038-ukrainakanada-so-zminilosa-zadva-roki-trudo.html> (accessed 10.02.2020).

³² Канада більше не надаватиме українським військовим супутникові зображення (2016), УКРІНФОРМ, 19.10.2016, available at : <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2103992-kanada-bilse-ne-nadavatime-ukrainskim-vijskovim-suputnikovim-zobrazenna.html> (accessed 10.02.2020).

³³ Гелюх Марія (2018), *Україна і Канада: дружба, партнерство, перспективи*, UA.News, 17.04.2018, available at : <https://ua.news/ua/ukrayina-i-kanada-druzhiba-partnerstvo-perspektyvy/>, (accessed 29.02.2020).

ної реформи міністру оборони та вищим посадовцям України. Окрім внесків в рамках операції UNIFIER, CAF співпрацює із Силами безпеки України через Програму військової підготовки та співробітництва (МТСП). Україна є найбільшим одержувачем навчання та фінансування в рамках МТСП. Понад 2500 військовослужбовців пройшли навчання через МТСП з 1993 року³⁴.

Завдяки операції UNIFIER, Збройні сили Канади надають військову підготовку та допомогу в розбудові спроможностей персоналу українських сил для підтримки зусиль України щодо підтримання суверенітету, безпеки та стабільності. Спільно з союзниками та урядом України Збройні сили Канади продовжуватимуть підтримувати професійний розвиток та розширювати можливості Збройних Сил України шляхом проведення низки навчальних заходів, таких як: підготовка малих військових підрозділів; захоронення вибухових засобів; військова поліція; медичне навчання; модернізація логістичної системи. Збройні сили Канади також переходитимуть з часом на підтримку стратегічної інституційної реформи оборонної системи України. Операція UNIFIER підтримує більш широкі зусилля уряду Канади щодо просування демократії, прав людини та верховенства права в Україні шляхом розвитку, фінансової, гуманітарної допомоги та нелетальних видів озброєння³⁵.

Питання співробітництва канадсько-української військової та оборонної промисловості стояло на порядку денному переговорів прем'єр-міністра Джастіна Трюдо з президентом України Володимиром Зеленським, коли обидва лідери зустрілися в кулуарах Української конференції з питань реформ у Торонто 2 липня 2019 року. Виступаючи перед журналістами після їх першої зустрічі, В. Зеленський зазначив, що Україна особливо зацікавлена у придбанні канадської бронетехніки. Канада продовжить «підтримувати Україну в її спротиві російському втручання та агресії», – сказав Дж. Трюдо, додавши, що він і В. Зеленський обговорювали місію Канади в Україні для підготовки українських військових, а також продаж Києву летальної зброї. Дж. Трюдо заявив, не пропонуючи деталей, що канадська компанія вже інвестувала в завод з виробництва боєприпасів в Україні³⁶.

Таким чином, Уряд Канади прихильний до України та українського народу, коли вони працюють для створення більш безпечної, стабільної та процвітаючої країни, а Канада буде продовжувати залишатись на передньому краї протистояння міжнародної спільноти російській агресії в Україні.

Список джерел

1. Белокопос Олег. *Україна—Канада: особливе партнерство у динамічному світі*, «Дзеркало тижня», 30.06.2017, №25, available at : https://dt.ua/international/ukrayina-kanada-osoblive-partnerstvo-u-dinamichnomu-sviti-247133_.html (accessed 23.02.2020).
2. Гелюх Марія (2018), *Україна і Канада: дружба, партнерство, перспективи*, UA.News, 17.04.2018, available at : <https://ua.news/ua/ukrayina-i-kanada-druzhiba-partnerstvo-perspektyvy/>, (accessed 29.02.2020).
3. *Декларація про відносини (1991), Декларація про відносини між Україною і Канадою, 22 вересня 1991 р.*, available at : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_028, (accessed 02.02.2020).
4. *Домовленість про оборонне співробітництво (2017), Домовленість про оборонне співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Канади і Збройними Силами Канади, 3 квітня 2017 р.*, available at : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_053-17, (accessed 23.02.2020)
5. Канада більше не надаватиме українським військовим супутникові зображення (2016), УКРІНФОРМ, 19.10.2016, available at : <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2103992-kanada-bilse-ne-nadavatime-ukrainskim-vijskovim-suputnikovi-zobrazenna.html> (accessed 10.02.2020).
6. Конон Н.Є., Скребнева А.В. (2016), *Українсько-канадські відносини: сучасний стан та перспективи розвитку*, «Грані», No 2 (130), С. 28.

³⁴ *Canada's engagement in Ukraine* (2020), Op. cit.

³⁵ *Canada renews its military commitment to Ukraine* (2017), Government of Canada, 06.03.2017, available at : https://www.canada.ca/en/department-national-defence/news/2017/03/canada_renews_itsmilitarycommitmenttoukraine.html/, (accessed 20.02.2020).

³⁶ Sevunts Levon (2019), Op. cit.

7. Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво (1999), Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво між Міністерством України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Міністерством природних ресурсів Канади, 28 лютого 1999 р., available at : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_034 (accessed 23.02.2020).
8. Меморандум про співробітництво (1996), Меморандум про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством навколишнього середовища Канади щодо Проєкту з оцінки екологічного стану та рекультивуації місць колишнього розташування міжконтинентальних балістичних ракет, 6 лютого 1996 р., available at : https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_043 (accessed 23.02.2020).
9. Міжнародно-правові аспекти співробітництва України та Канади на сучасному етапі (2014), available at : https://otherreferats.allbest.ru/international/00403324_0.html (accessed 28.04.2014).
10. Наливайко Максим (2017), Україна-Канада: що змінилося за два роки Трюдо? УКРІН-ФОРМ, 27.10.2017, available at : <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2331038-ukrainakanada-so-zminilosya-za-dva-roki-trudo.html> (accessed 10.02.2020).
11. Пріоритети (2009), Пріоритети українсько-канадських відносин (Дорожня карта), 24 вересня 2009 р, Нью-Йорк, available at : https://www.canadainternational.gc.ca/ukraine/bilateral_relations_bilaterales/canada_ukraine.aspx?lang=ukr (accessed 24.09.2009).
12. Спільна Декларація (2001), Спільна Декларація про подальший розвиток відносин особливого партнерства між Україною і Канадою, 5 грудня 2001 р., available at : <http://www.infoukes.com/ukremb/jointdeclar-u.shtml> (accessed 23.02.2020).
13. Угода (1994), Угода між Урядом України і Урядом Канади про військові відносини, 24 жовтня 1994 р, available at : https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_040 (accessed 23.02.2020).
14. Угода (1995), Угода про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою (Угоду ратифіковано Законом N 66/95-ВР від 15.02.95 р.), available at : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_001 (accessed 23.02.2020).
15. Україна та Канада: міжнародні стосунки (2011), «Освіта. ua», 9.05.2011, available at : <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19265/> (accessed 23.02.2020).
16. Canada renews its military commitment to Ukraine (2017), Government of Canada, 06.03.2017, available at : https://www.canada.ca/en/department-nationaldefence/news/2017/03/canada_renews_itsmilitarycommitmenttoukraine.html/, (accessed 20.02.2020).
17. Canada's engagement in Ukraine (2020), Government of Canada, 14.02.2020, available at : <https://www.international.gc.ca/world-monde/country-pays/ukraine/relations.aspx?lang=eng>, (accessed 22.02.2020).
18. Embassy of Ukraine Press Release (1999), Про підсумки офіційного візиту в Україну Прем'єр-міністра Канади Ж.Крет'єсна, 02.02.1999, available at : <http://www.infoukes.com/ukremb/pr990202u.shtml>, (accessed 22.02.2020).
19. Sevunts Levon (2019), Defence policy first, weapons later, Canada tells Ukraine. "SBC. Canada", 13.07.2019, available at : <https://www.cbc.ca/news/politics/ukraine-canada-russia-defence-weapons-sales-1.5210632>, (accessed 20.02.2020).
20. Scott W. See (2001), *The History of Canada*, Westport, Connecticut – London.

References

1. Belokolos Oleh. *Ukraina—Kanada: osoblyve partnerstvo u dynamichnomu sviti*, «Dzerkalo tyzhnia», 30.06.2017, №25, available at : https://dt.ua/international/ukrayina-kanada-osoblyve-partnerstvo-u-dynamichnomu-sviti-247133_.html (accessed 23.02.2020).
2. Heliukh Mariia (2018), *Ukraina i Kanada: druzhba, partnerstvo, perspektyvy*, UA.News, 17.04.2018, available at : <https://ua.news/ua/ukrayina-i-kanada-druzhba-partnerstvo-perspektyvy/>, (accessed 29.02.2020).
3. *Deklaratsiia pro vidnosyny* (1991), *Deklaratsiia pro vidnosyny mizh Ukrainoiu i Kanadoiu*, 22 veresnia 1991 r., available at : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_028, (accessed 02.02.2020).
4. *Domovlenist pro oboronne spivrobotnytstvo* (2017), *Domovlenist pro oboronne spivrobotnytstvo mizh Ministerstvom oborony Ukrainy ta Ministerstvom natsionalnoi oborony Kanady i Zbro-*

iny my Sylamy Kanady, 3 kvitnia 2017 r., available at : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_053-17, (accessed 23.02.2020)

5. Kanada bilshе ne nadavatyme ukrainskym viiskovym suputnykovi zobrazhennia (2016), UKRINFORM, 19.10.2016, available at : <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2103992-kanada-bilse-ne-nadavatime-ukrainskim-vijskovim-suputnikovi-zobrazenna.html> (accessed 10.02.2020).

6. Konon N.Ie., Skrebnieva A.V. (2016), *Ukrainсько-kanadski vidnosyny: suchasnyŭ stan ta perspektyvy rozvytku*, «Hrani», No 2 (130), S.28

7. *Memorandum pro vzaiemorozuminnia ta spivrobotnytstvo* (1999), *Memorandum pro vzaiemorozu-minnia ta spivrobotnytstvo mizh Ministerstvom Ukrainy z pytan nadzvychainykh sytuatsii ta u spravakh zakhystu naselennia vid naslidkiv Chornobylskoi katastrofy ta Ministerstvom pryrodnykh resursiv Kanady, 28 liutoho 1999 r.*, available at : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_034 (accessed 23.02.2020).

8. *Memorandum pro spivrobotnytstvo* (1996), *Memorandum pro spivrobotnytstvo mizh Ministerstvom oborony Ukrainy ta Ministerstvom navkolyshnoho seredovyshcha Kanady shchodo Proektu z otsinky ekolohichnoho stanu ta rekultyvatsii misty kolyshnoho roztashuvannia mizhkontynenta-lnykh balistychnykh raket, 6 liutoho 1996 r.*, available at : https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_043 (accessed 23.02.2020).

9. *Mizhnarodno-pravovi aspekty spivrobotnytstva Ukrainy ta Kanady na suchasnomu etapi* (2014), available at : https://otherreferats.allbest.ru/international/00403324_0.html (accessed 28.04.2014).

10. Nalyvaiko Maksym (2017), *Ukraina-Kanada: shcho zminylosia za dva roky Triudo?* UKRINFORM, 27.10.2017, available at : <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2331038-ukrainakanada-so-zminilosa-za-dva-roki-trudo.html> (accessed 10.02.2020).

11. *Priorytety* (2009), *Priorytety ukrainsko-kanadskykh vidnosyn (Dorozhnia karta), 24 veresnia 2009 r.*, Niu-York, available at : https://www.canadainternational.gc.ca/ukraine/bilateral_relations_bilaterales/canada_ukraine.aspx?lang=ukr (accessed 24.09.2009).

12. *Spilna Deklaratsiia* (2001), *Spilna Deklaratsiia pro podalshyi rozvytok vidnosyn osoblyvoho partnerstva mizh Ukrainoiu i Kanadoiu, 5 hrudnia 2001 r.*, available at : <http://www.infoukes.com/ukremb/jointdeclar-u.shtml> (accessed 23.02.2020).

13. *Uhoda* (1994), *Uhoda mizh Uriadom Ukrainy i Uriadom Kanady pro viiskovi vidnosyny, 24 zhovtnia 1994 r.*, available at : https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_040 (accessed 23.02.2020).

14. *Uhoda* (1995), *Uhoda pro druzhbu i spivrobotnytstvo mizh Ukrainoiu i Kanadoiu (Uhodu ratyfikovano Zakonom N 66/95-VR vid 15.02.95 r.)*, available at : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_001 (accessed 23.02.2020).

15. *Ukraina ta Kanada: mizhnarodni stosunky* (2011), «Osvita. ua», 9.05.2011, available at : <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19265/> (accessed 23.02.2020).

16. *Canada renews its military commitment to Ukraine* (2017), Government of Canada, 06.03.2017, available at : https://www.canada.ca/en/department-nationaldefence/news/2017/03/canada_renews_itsmilitarycommitmenttoukraine.html/, (accessed 20.02.2020).

17. *Canada`s engagement in Ukraine* (2020), Government of Canada, 14.02.2020, available at : <https://www.international.gc.ca/world-monde/country-pays/ukraine/relations.aspx?lang=eng>, (accessed 22.02.2020).

18. Embassy of Ukraine Press Release (1999), *Про підсумки офіційного візиту в Україну Прем'єр-міністра Канади Ж.Крет'єсна*, 02.02.1999, available at : <http://www.infoukes.com/ukremb/pr990202u.shtml>, (accessed 22.02.2020).

19. Sevunts Levon (2019), *Defence policy first, weapons later, Canada tells Ukraine*. "SBC. Canada", 13.07.2019, available at : <https://www.cbc.ca/news/politics/ukraine-canada-russia-defence-weapons-sales-1.5210632>, (accessed 20.02.2020).

20. Scott W. See (2001), *The History of Canada*, Westport, Connecticut – London.